प्रयत्नः एव
जीवितस्य आधारः

निर्मलहरितवर्चे नवाम्बुभिः अपतत् । अरुणस्य सुवर्णकिरणानि भौमान्तरीक्षे बभूव । किरणस्य प्रभावेन नवाम्बुभिः सुविराजत् । ग्रामं कर्षक संपन्नेन धन्यमासीत् । ग्रामस्य पाकशालायां अपयुज्यानि सर्वं वस्तुनि ग्रामस्य कर्षकः एव उत्पादयति । क्षेत्रान्तरीक्षं नितरां शान्तमासीत् । क्षेत्रस्य अग्र भागे एकं कर्षक परिवारः निवसति स्म । कुटुंबपालकस्य नामधेयं सुदर्शनः आसीत् ।

"मद्यपानेन त्वं सर्वदा मत्तः एव । धूमपानं अस्माकं परिवारः प्रकुबयति" । पाकशालस्य समीपस्थात् गृहिण्याः वाणि । सुदर्शनः सर्वदा अस्माककवस्तुनि अपयुज्यते । इयं कारणेन सः कासरोगग्रस्तः आसीत् । विषयं प्रति सुदर्शनः तथा पत्नि मध्ये सर्वदा कलहं प्राचलत् । परिवारो सुदर्शनस्य कार्षिकवृत्तिः एव एकमात्रः जीवननिर्वहणाश्रयं । सुदर्शनस्य एकमात्रः पुत्रः आसीत् राहुलः । राहुलः पठनविषये उत्सुकः अपि

परीक्षायां तस्य अङ्कः सर्वदा हीयते ।
कश्चन दिने सुदर्शनस्य कासरोगं मूर्धन्यं प्राप्यत् । परिवारस्य सन्तुलितावस्था प्रदूषयत् । ते नगरस्य आतुरशालायां गत्वा वैद्यसाहाय्यं अपृच्छत् । सुदर्शनेन साकं वैद्यस्य सम्मुखे गत्वा सा तस्य दुरितावस्था सूचयत् । वैद्यः एकं निमिषं मौनमवलंबत् । अनन्तरं गृहिणीं प्रकोष्ठस्य बहिः गच्छम् निर्देशयत् । सुदर्शनं प्रति सः अवदत् । "अहो सुदर्शनः, भवदीयं परिवारस्य एकमात्रः आश्रयं त्वमेव । परन्तु धूमपानेन स्वेन तनुः एव त्वं प्रदूषयसि । परिवारस्य पालनीय उन्मादकवस्तूनां त्यक्तं अवश्यमेव । पुत्रः राहुलस्य विद्याकार्यमपि चिन्तनीयं विषयं । लब्धवान वा ?" । वैद्यस्य उपदेशो धन्यवादं कृत्वा सः अगच्छत् । उपदेशस्य प्रभावं किञ्चित् कालमेव अवशेषयत् । तस्मानन्तरं सः पुनः मद्यपानं प्रारभ्यत् ।
राहुलस्य परीक्षाफलं प्रसिद्धीकृत् । कक्षायां राहुलस्य स्थानं बहुषु लब्धी आसीत् । मित्राणि

राहुलं अपहासमकरोत् । अध्यापकाः अपि अपहासेन अवदन् । सः अतीव दुःखितवानासीत्। ~~अध्यापकाः~~ ~~अपि~~ दुःखेन सः गृहं अगच्छत् । तत्र एकं दृश्यं विलोक्य सः स्तंभीभूतः अभवत्। सुदर्शनः बहुषु क्षीणितवान् आसीत् । तस्य शरीरस्य अवर्णं तारतम्येन हीयत । उच्छ्वास निश्वास प्रवर्तनानी सः प्रतिहन्यमनुभवन् । दृश्य-मिदं दृष्ट्वा सः चकितोऽभूत् । भवनस्य समीपे वसितानि जनानां साहाय्येन मात्रा साकं सः सुदर्शनं गृहीत्वा आतुरालयं अगच्छत् । राहुलस्य नयनात् अश्रूणि अपतत् दीर्घः कालस्यानन्तरं वैद्यः अगच्छत् । शिरसिनिहितदुःखेन सः ~~सुदर्शनं~~ राहुलं प्रति अवदन् । "अस्माकं सुदर्शनः इहलोकात् अगच्छत् " । वृत्तान्तमिदं निशम्य मातस्य सुबोधम् नष्टयत । राहुलः भविष्यत्का-लमधिकृत्य चकिताः आसीत् । तत् राहुलस्य जीवितस्य दुःखेन अनुस्मरणीयमासीत् । तं कलत्रपुत्रादयोः भविष्यत्काले कः आश्रयं ददाति ?

किञ्चित् कालस्यानन्तरं गृहस्य प्रभात: । सुदर्शनस्य वियोगात् तस्य कलत्रपुत्र: अधुना अपि न मोचयेत् । दिनंप्रति भोजनाय परिवारं बहुक्लेशं अञ्चयत् । परिवारस्य पालनाय धन-समाहरणं अवश्यमासीत् । तस् राहुल: एकं जोलि लभ्याय परिश्रममकरोत् । एकं परिवारमित्रस्य साहाय्येन गृहस्य परिसरे स्थिता: एकं भोजन-शालायां राहुलो: जोलि लभ्यत् । परन्तु राहुलो: विद्यालयमपि न त्यजनीयं । तत: स: विद्या तथा काम: एक मार्गेण गच्छाय निश्चितवान् । प्रभाते तथा विद्यालयात् गृहं गत्वा अपि स: भोजनशा-लस्य काममकरोत् । भोजनशालस्य अन्य कामकारे: राहुले प्रति नितरां वात्सल्यं आसीत् ।

विद्यालयस्य वार्षिक परीक्षा समीपमागच्छत् सर्वे छात्रा: कठिनप्रयत्ने आसीत् । ते सर्वे समयं परीक्षापरिशीलनाय दत्तं । कामस्य कुरितेऽपि राहुल: सम्यक् प्रयत्नमकरोत् । रात्रिकाले अल्पप्रकाशस्य साहाय्येन स: पुस्तकं पठति अपठत् । छात्रा: राहुलस्य

(Note: This page will be scanned to publish the article in schoolwiki. So, Write neatly. Don't fold paper. Don't write overleaf).

कामकार्यं ज्ञात्वा तयोः उपहासं अकरोत् ।

परीक्षायाः दिनं आगच्छत् । भोजनशालस्य क्षीणेन सः विद्यालयं आगच्छत् । अध्यापकः तस्य पुस्तके गमिता भोजनस्य गन्धं लब्ध्वा तस्याः प्रति पुच्छेन हसत् । पूर्णं विश्वासेन सः परीक्षा अलिखत् । तदनन्तरं पुनः भोजनशालां आगच्छत् ।

परीक्षाफलं आगच्छत् । सर्वे छात्राः आत्मानं अङ्कं ज्ञात्वाय उत्सुकः आसीत् । यदा अध्यापकः राहुलस्य अङ्कं उक्त तदा कक्षायां क्षणिकं मौनं अभवत् । राहुलः कक्षस्य प्रथमस्थानं पुरस्कृत । सर्वे छात्राः स्तब्धीभूताः आसीत् । अद्भुतेन तस्य नयनानि उन्मीलित् । अनन्तरं दिने विद्यालयः प्रथमाध्यापकः राहुलं प्रति अनोमदनं कृता एकं प्रभाषणं चलनाय निर्देशयत् । राहुलो सन्तोषं तदा चकितं च आसीत् ।

प्रभातस्य दिनं । वेदि सब अध्यापकेन छात्रेण तदा तस्य स्वाकर्त्रेण अलंकृतः

आसीत् । राहुलस्य माताऽपि तत्र उपविष्टः ।
प्रथमाध्यापकः परीक्षायां प्रथमस्थानं प्राप्य
राहुलो: निमन्त्रणं अकरोत् । राहुलः वेद्याः
समीपं गत्वा तस्य लघु प्रभाषणमारभत् ।
"इयं महासदस्यां उपस्थिताः महाशयानां
छात्राणां च मम सादर प्रणाम । इदं वेद्यां
स्थिता एकं प्रभाषणं कृता मम चिरकालाभि-
लाषमेव । परंतु मम अङ्गाः बहुषु लघ्वी
आसीत । प्रयत्नं क्रियते अपि अहं प्रतियोगितायां
विजयं न प्राप्तं । अधुना अस्माकं परिवारस्य
स्थितिः दुःखांकमेव । ततः प्रयत्नं क्रिय एकं
अवश्यमेव । पितुः वियोगस्थानन्तरं मातुः साकं
बहुक्लेशेन अहं निवसति । किन्तु माता मया
सर्वदा साहाय्यानि ददाति माता एव इयं
विजयस्य आधारं । स्वयविश्वासं तथा प्रयत्नेन
प्रपञ्चे किमपि न असमर्थं । धन्यवादः" ।
पुत्रस्य प्रभाषणं निशम्या मातुः अक्षिभ्यां
अश्रूणि अपतत् । संतोषस्य अश्रूणि ।